

פרוטוקול מס' 190

מישיבת ועדת החינוך והתרבות
שהתקיימה ביום ד', יב' באדר א' תשל"ג - 14.2.1973, שעה 8.45.

נ כ ח ו :

חברי הועדה:

- א. כץ - מ"מ היו"ר
- ב. אליעד
- ז. הרמן
- א. ורדיגר
- מ. ידיד
- ש. לויין
- מ.צ. נריה
- ד. קורן
- א. רזיאל-נאור
- ב. שחור

מוזמנים:

- א. פלד - מנכ"ל משרד החינוך והתרבות
- א. שמואלי - סמנכ"ל " "
- י. שרליין - משרד החינוך והתרבות
- מר אביגד - משרד החינוך והתרבות
- ר. סטנר - יועצת משפטית של משרד החינוך והתרבות
- ב. נסים - משרד החינוך והתרבות

מזכירת הועדה:

- ד. פלד

רשמה:

- מ. כהן

סדר-היום:

תשובות מנכ"ל משרד החינוך והתרבות לשאלות;
רשימת הישובים לביצוע הארכת חוק לימוד חובה
על גילאי 15 (כיתות י') בשנת תשל"ד.

14.2.1973

תשובות מנכ"ל משרד החינוך והתרבות לשאלות של חברי הועדה

אני פותח את הישיבה.

היו"ר א. פז:

א. רוזיאל-נאור: אני מבקשת לדעת מה המצב בבית-הספר בראש-העין, השביתה וכו', ומה מידת האמת בידיעות כאילו הלימודים מתנהלים שם אפילו בחדרי מקלחת.

אני רוצה לשאול בקשר למשפחת עולים שיש לה ילדה עיוורת בת שמונה, והם נשלחו למקום מרוחק, לגילה. זו משפחה שאינה יודעת עברית, והם אינם יודעים מה לעשות עם הילדה.

א. פלד: במידה שיש בעיה עם ילד כלשהו, בין אם הוא בריא או עיוור, חרש או מופרע או פגום מוח, כפי שלדאבונו הרב יש לא מעט כאלה, אנחנו חייבים לתת לו את הפתרון במסגרת חוק לימוד חובה. בירושלים יש מוסדות שמסוגלים לקלוט את הילדה הזאת. באמצעות העירייה אנחנו עוסקים בהקעת הילדים האלה. חבל רק שהעבירו אותם למקום כה מרוחק. ההורים צריכים לפנות למחלקת החינוך של העירייה, והעירייה חייבת לספק להם את החינוך.

לענין בית-הספר בראש-העין - כדי שהתשובה תהיה מדוייקת, אתן אותה בישיבה הבאה. השביתה הסתיימה. היה סיכום לפני כמה שבועות, אבל כנראה שסיכום עם גורם אחד בראש-העין איננו מספק את כל הגורמים. בית-הספר פתוח.

לפני שיצאתי לחוץ-לארץ התחייבתי כאן לגבי אבו-גוש, ואמרתי שאם עד האריך מסויים המועצה המקומית באבו-גוש לא תעשה לקידום הטיפול בבית-הספר, אנחנו נפקיע את החינוך מהרשות המקומית ונמנה ועדה קרואה לעניני החינוך שם.

בשיתוף פעולה עם משרד הפנים מינינו פקיד שלנו כמנהל עניני החינוך של אבו-גוש. לפני עשרה ימים התחילו בחפירות. אחסול כבר התחילו ביציקת היסודות לבית-הספר. על כל פנים הענין התחיל לזוז. האיש הוא פקיד במחלקה לחינוך ערבים. אגב, הבקשה שלנו למנות פקיד שיטפל בעניני החינוך באבו-גוש מונחת כבר חודשים רבים במשרד הפנים.

חבר הכנסת כץ שאל מה הן הסיבות לשביתה הסמינרסטית בסמינרים, ומה עמדת משרד החינוך. ביום חמישי, 8.2.73, קיימו תלמידי המסגרים שביתה אזהרה, אשר כפי שנודע לנו מהעתון הייתה על שלושה דברים (אלינו בעצם לא הגיעה כל הודעה רשמית מצד תלמידי הסמינרים שיש שביתה). השביתה הייתה על שלוש תביעות: א) להעניק להם תואר ראשון, ב.א. או ב.א.סי., וזאת כבר בתשל"ג; ב) להשוות את זכויותיהם לאלו שמהן נהנים הסטודנטים במוסדות להשכלה גבוהה; ג) להגדיל את ההלוואות המותנות הניתנות לתלמידי הסמינרים.

אשר לתביעה הראשונה, להעניק להם תואר ב.א. - גם מנהל המחלקה להכשרת מורים ד"ר צור, גם מנהל האגף להכשרת עובדי הוראה מר יפה, וגם אני נפגשנו עם ועד תלמידי הסמינרים פעמיים או שלוש. חברי האחרים נפגשו אתם מספר רב של פעמים. הסברנו להם חזרה והסבר שמשרד החינוך והתרבות אינו מעניק תארים אקדמיים, גם אם הוא רוצה להעניק; שיש במדינה הזאת סדר מסויים, שגם אוניברסיטאות אינן זוכות בתואר באותו יום שמישהו מחליט לדרוש את התואר; שהסמינרים במצבם היום אינם מסוגלים להעניק תארים אקדמיים לבוגריהם; ושאנחנו נמצאים בעיצומה של פעולה, בשלב זה בתשעה סמינרים, ובודקים אפשרות גם לגבי מוסדות נוספים - לקדם את בתי-הספר לטורים למצב שבו כאשר יעמדו למבחנה של המועצה להשכלה גבוהה, יהיו רשאים לקבל הכרה והיתר להעניק תארים.

התשובה הזאת לא סיפקה אותם. מדבריהם כאילו השתמע: אם אתם רוצים, אתם יכולים לסדר את זה. זה אפילו נאמר: אם שר החינוך והתרבות היה רוצה, הוא כבר היה דואג לזה. הם דיברו בהתלהבות גדולה.

14.2.1973 - א. פלד

למעשה יש לנו כבר שני סמינרים שבהם פתוחים מסלולים לקבלת תואר, סמינר אורנים ווינגייט. בעוד שבעה סמינרים אני מעריך שבין שלוש לחמש שנים יוכלו לקבל תארים, ואולי בעוד תשעה. בשבעה סמינרים עלו על מסלול של הכנות לקראת היותם כשירים להעניק תארים, חלק על-ידי התקשרויות עם אוניברסיטאות קיימות, חלק על-ידי פעולה באופן עצמאי. לא כולם הצליחו להתקשר עם אוניברסיטאות. למשל באזור המרכז לא הצלחנו עדיין לעניין את אחת האוניברסיטאות שתקבל סמינר תחת חסותה. הצלחנו בצפון, וסיימנו בהצלחה גם בירושלים.

כדי לקבל תואר ב.א. במדינת ישראל חייבים ללמוד במוסד שקיבל הכרה על-ידי המועצה להשכלה גבוהה כמוסד שרשאי להעניק תאריך אקדמיים. כדי לקבל את ההכרה הזאת, חייב המוסד לעמוד במספר קריטריונים, לגבי סגל המורים, ארגון הלימודים, אביזרי לימוד - סידרה שלמה של קריטריונים שנדונו בוועדה זו כאשר דנו בחוק המועצה להשכלה גבוהה. הסמינר אינו חייב להיות חלק מאוניברסיטה. ברגע שהמועצה להשכלה גבוהה אישרה באופן עקרוני את הקמת המכללות, היא נתנה היתר מכללא גם למוסדות שיקומו באורח עצמאי ובלתי תלוי באוניברסיטאות.

בתהליך המיכלול של הסמינרים אנחנו הולכים בשתי דרכים: האחת - על-ידי אימוץ מספר סמינרים על-ידי האוניברסיטאות; כך עשינו באורנים, שאומץ על-ידי אוניברסיטת חיפה, ובווינגייט שאומץ על-ידי אוניברסיטת תל-אביב. אני מקווה שאוניברסיטת בר-אילן תאמץ כמה סמינרים דתיים באזור המרכז. לעומת זאת, לגבי סמינר דוד ילין התנהל משא ומתן עם אוניברסיטת ירושלים, לא כחלק מהאוניברסיטה, אלא כיחידה עצמאית בחסות ובהדרכה של האוניברסיטה המסויימת, שמקבלת על עצמה להכין את תכנית הלימודים, לפקח על רמת הלימודים ולהכין את הסגל המתאים. כאשר יבשילו התנאים, המוסד יגיש בקשה למרכז המכללות שלידי המועצה להשכלה גבוהה. ואז המועצה או מרכז המכללות ממנים ועדת מומחים, והם בודקים באיזו מידה המוסד עומד בקריטריונים. אם המוסד עומד בקריטריונים, נותנים לו זכות להעניק תואר ראשון. כך היה בשעתו עם אוניברסיטת תל-אביב, בר-אילן, חיפה, ולפני מספר חודשים אוניברסיטת הנגב קיבלה הכרה במספר חוגים; במספר חוגים לא קיבלה הכרה.

על שולחן המועצה להשכלה גבוהה מונחות עכשיו בקשות רבות מצד מוסדות שונים, ביניהם גם סמינרים למורים, ביניהם סמינר ליפשיץ, המכללה להכשרת מורות של קופרמן.

התביעה השניה שלהם היתה להשוות את זכויותיהם לאלו שמהם נהנים הסטודנטים במוסדות להשכלה גבוהה. אני רוצה לפרט ולהסביר מה היו הבעיות. התביעה הראשונה היתה פטור חלקי ממט הכנסה. פה גם כן קרה דבר מאד מעניין. לפני כתשעה חודשים קיימת אתם פגישה והם העלו את התביעות. הבשחתי לשפל במילוי אותן תביעות שהכרנו בהם, ביניהן השוואת מעמדם עם מעמד הסטודנטים. ניהלנו משא ומתן ארוך עם האוצר, ובסופו של דבר לפני שבוע הסכים האוצר לתת הנחות במט הכנסה כמו לסטודנטים. הוא נתן אותן להנדסאים ולתלמידי סמינרים. זה היה לפני השביתה, הודעתי על כך לדן אדר, יו"ר אגודת הסטודנטים של הסמינרים יומיים לפני השביתה. והם בכל זאת שבתו על הקלות במט הכנסה, למרות שהודעתי שתביעה זו באה על פתרונה.

שנית, הם ביקשו הנחות בדמי נסיעה ברכבת, ובכלל הנחות בנסיעות. יש כמה גופים שבהם השגנו הנחות; בכמה גופים - לא. פניתי עכשיו לסגן שר התחבורה שפייע לנו להשלים את זה. חברת "דן" הסכימה לתת הנחות. "אגד" תחילה השיבה תשובה עקרונית חצי חיובית, אחר כך השיבה בשלילה. בביטוח לאומי הם קיבלו את המעמד של סטודנטים. הנהלת "אגד" והנהלת הרכבת השיבו לנו אחרי פניות חוזרות ונשנות שהן אינן רוצות להרחיב את המעגל. לא קיבלתי את התשובה השלילית כתשובה, ביקשתי את סגן שר התחבורה שיזמן אליו את הנוגעים בדבר ויסדר את העניין.

הנקודה השלישית היא קרן להלוואות לתלמידי סמינרים. פרט לסמינר הקיבוצים וסמינר אורנים שבהם שכר הלימוד הוא בין 800 ל-850 לירות לשנה, בכל היתר משלמים עד 150 לירות לשנה. נוסף לכך אנחנו נותנים לתלמידי הסמינרים הלוואות לקיום בצורה של סובסידיה בדמי הקיום והלוואות נוספות. עכשיו הוספנו סכומים נוספים של עד 500 לירות, ולאחרונה החלטנו שלגבי תלמידי סמינרים שבאים מישובי פיתוח, ומוכנים להתחייב לחזור לישובי פיתוח - נלך לקראת כמעט כיוסי מלא לא רק של הוצאות הלימוד, אלא גם של הוצאות המחיה שלהם. כי אנחנו תושבים שזאת הדרך היחידה שיהיו באמת מורים בישובים אלה מבני הישוב עצמו.

רצינו לצרף את תלמידי הסמינרים לקרן ההלוואות לסטודנטים. לצערנו לא הצלחנו. הנהלת הקרן, שהיא קרן ציבורית, משותפת לממשלה ולארבעת הבנקים הגדולים, קבעה שהקרן הזאת מיועדת רק לתלמידי המוסדות שאושרו כמוסדות להשכלה גבוהה. מכל מקום, אם לב הצליח לשכנע את הנהלת הקרן בעניין זה, נלך בדרך שאמרת לגבי התלמידים בישובי הפיתוח שיהיו מוכנים להתחייב לעבוד בעיירות פיתוח, כלומר בקרן בלתי תלויה.

נוסף לזה יש לתלמידי סמינרים הלוואה מותנית. זו הלוואה שתלמיד סמינר יכול לקבל תמורת התחייבות לעבוד במקום שישלח אליו. בדרך כלל אנחנו שולחים לישובים מרוחקים. אם הוא משרת את פרק הזמן שהתחייב לו, ההלוואה הופכת למענק. נדמה לי שההלוואה היא בסכום של 1,500 או עד 2,000 לירות. היות ורוב העוסקים בהוראה הן מורות, קורה לא אחת שאחרי שתלמידה קיבלה את ההלוואה המותנית ומסיימת את לימודיה, היא מתחנת, מחזירה את ההלוואה, וגמרנו.

כמה סמינרים יש עכשיו בארץ?

ד. קורן:

כ-23.

א. שמואלי:

א. פלד:
חברת הכנסת רזיאל-נאור שאלה בעניין החימום בדימונה. בשנה וחצי האחרונות עשינו סקר של צרכי החימום ושל שיטות החימום. בעניין זה היו שיטות שונות, תנורי סולר או חימום בגאז ועוד. נבדקו כמה דברים: א) שיטות החימום; ב) מה שהקלימטולוגים קוראים ימי מעלות הסקה, זאת אומרת כמה ימים בשנה ישוב כלשהו זקוק להסקה.

לפי קריטריונים אלה חילקנו את הארץ לשלושה אזורים מבחינת העדיפויות: אזורים א', ב' ו-ג'. באזור א' אין צורך בהתקנת הסקה, בגלל ימי מעלות הסקה מעטים ביותר בשנה. אין זה אומר שלא יכול להיות פתאום שבוע קר מאוד. הכוונה לאזור כמו תל-אביב או הרצליה. אבל כשאנחנו עושים את ההשוואה בין דימונה, כרמיאל או צפת, לתל-אביב - אז פה יכולים להיות 50 או 60 ימי מעלות הסקה בשנה לעומת 10-15 ימים בתל-אביב. באזורים ב' ו-ג' יש צורך בהסקה. אזור ג' כולל את אזור ההר הגבוה, הרי הגליל, השומרון ויהודה. שם יש עדיפות ראשונה. דימונה בכללת באזור ב'.

בהצעת התקציב שלנו לשנה הבאה הצענו 10 מיליון לירות לחימום; קיבלנו 3 מיליון. בתקציב ארבע-שנתי הצענו קרוב ל-100 מיליון לירות לחימום. לא קיבלנו את מה שרצינו, אלא הרבה פחות. אנחנו מבצעים את זה בהתאם לאמצעים שעומדים לרשותנו.

באשר לדימונה, ביום ראשון האחרון היה אצלי ראש עיריית דימונה לדיון על כל מיני בעיות, בין היתר גם על בעיות הסקה. אמרתי לו: אתם אצלנו בין הישובים הקרובים להקצבה; יכול להיות שמבחינה כספית אין לנו אפשרות לתת לכם את זה בשנה זו, אולי בשנה שאחריה; תקדים את העשייה, ניתן לך מכתב שמקופך בתור הוא כזה וכזה. אסור לנו לתת התחייבות כספית שאינה מאושרת בתקציב, אבל מותר לנו להגיד לו שיש בכוונתנו לכלול אותו, אם הכנסת תאשר זאת. הרושם שלי הוא שהוא נוטה לקבל את זה.

ש. לוין:
א) האם המשרד יהיה מוכן לבדוק מחדש את עניין העדיפויות, כלומר להעמיד

במבחן מחדש את הקריטריונים שעל פיהם זה ייקבע?

(ב) האם משרד החינוך מוכן להתייחס להצעה שהופיעה בעתונות, אגדיר אותה אולי בצורה פשטנית: פתרון השאלה הזאת על-ידי מילווה מצד הורים, על מנת לפתור אותה במשך שנתיים בכל מערכת החינוך. העליתי רעיון, אינני מציע כרגע דבר קונקרטי.

א. רזיאל-נאור:
מילווה הורים מכל סוג שהוא עומד בסתירה לעקרון שהחינוך במדינה ניתן מאת המדינה. די שיש אגרות חינוך ומס שכלול. להטיל מילווה בוסף, על המסים והמילווה שהאוצר דורש, זה נוגד את החוק.

ב. שחור: זה לא מילווה חובה.

א. רזיאל-נאור:
אז זה יותר גרוע. ייצא שהורים שיש להם - ישלמו, ואילו האחרים - ילדיהם יישבו בכיתות וירעדו מקור.

מ. יודיר:
אזור ג' הוא אזור ההר הגבוה, בו נקבעה עדיפות ראשונה. מה המצב באזור זה היום, כמה בתי-ספר מכוסים וכמה לא?

א. פלד: אביא על כך נתונים לישיבה הבאה.

ז. הרמן:
לפי סדר העדיפויות שיש לכם עכשיו, כמה זמן יעבור עד שבכל בתי-הספר יהיה חימום?

א. פלד:
לפי 3 מיליון לירות לשנה - זה ענין של עשר שנים לפחות.

ז. הרמן:
האם כאשר בונים בית-ספר חדש באותן סביבות, כבר מתקינים בו מראש את ההסקה?

האם עשו פעם מחקר כמה ימי בית-ספר או גן הולכים לאיבוד בגלל התנאים בהם, בגלל הקור? אינני יודעת אם ניתן לעשות זאת, אבל יש לי רושם שיש קשר בין חוסר חימום ובין השיעור הגבוה של מחלות בבת-ספר ובגנים בחורף.

א. פלד: לא עשו מחקר כזה.

בענין הגנים - התקשרתי עם העירייה. לעירייה יש תכנית לפתור את בעיית החימום בגנים בתנורי הסולר הגדולים. זו בעיה של כסף וקצב ביצוע. בירושלים רוצים לסיים זאת תוך שנתיים-שלוש.

חברת הכנסת רזיאל-נאור שאלה בענין גן הילדים בפרדס כץ. גן הילדים ברח' הגליל 3 בפרדס כץ אושר כגן לא רשמי לשנת הלימודים תשכ"ו. הוא היה אז בבעלות נשי אגודת ישראל. בתשכ"ז עבר לרשות העירייה.

המבנה שהועמד לרשות הגן מכיל שני חדרים קטנים, חדר רחצה ושתי מרפסות גדולות. בחצר ישנו הציוד הדרוש לגן.

האישור ניתן עד סוף שנת תשכ"ו כאישור זמני, מאחר שלא נמצא מבנה מתאים לתעודתו. העירייה קיבלה על עצמה לעשות שיפוצים במבנה, אולם היא ביצעה רק חלק מהם. שינויים יסודיים במבנה, על-ידי הריסת קירות וסגירת אחת המרפסות, לא ניתן היה לבצע, כי הבעלים של המבנה התנגדו לכך.

בעקבות פנייתנו לעיריית בני-ברק, על-יסוד הדו"חות שקיבלנו מהמפקחת על גני הילדים, בוצעו שיפורים רבים והעבודה בגן מתנהלת כיום כסדרה.

עם זאת, עוד בחודש שבט הודענו לעיריית בני-ברק כי ההכרה בגן הנ"ל במבנה הקיים היא עד סוף שנת הלימודים תשל"ג בלבד.

חבר הכנסת שחור שאל: בשלומי בנו מרכז תרבות וחינוך לספורט. החינוך הדתי שם מהווה 70%. מדוע צריכים להקים את המתנ"ס בניגוד לקו החינוכי של רוב בתי-הספר? אילו הייתם קוראים את כל המברקים והמכתבים שאנחנו מקבלים, הייתם ודאי שואלים שאלות נוספות מהצד השני.

הנהלת החברה למרכזי תרבות, נוער וספורט, שאני עומד בראשה, והמורכבת מנציגים של משרד החינוך והתרבות, מנכ"ל משרד הפנים, נציגי רשויות מקומיות ונציגי ציבור, אנשים משכבות ציבור שונות, היא האחראית החוקית לפעולות החברה, והיא משמשת כהנהלת גג לחברות של המרכזים המוקמים בישובים השונים.

במסגרת תכנית הפיתוח הוחלט להקים בשלומי מתנ"ס. המרכזים האלה מוקמים בדרך כלל במידה רבה מכספים של קרן החינוך, וחלקם מכספי ממשלה או כספי הלוואות שהממשלה גורמת להענקתם. כל מרכז כזה מנוהל על-ידי חברה. יש לזה סיבות שקשורות במימון, אינני רוצה להיכנס לבעיה זו. החברה הזאת היא בלתי תלויה בממשלה וברשות המקומית. היא תאגיד, ישות משפטית העומדת בפני עצמה.

הנוהג שלנו הוא להביא למעורבות מלאה של כל שכבות הישוב במקום בניהול המרכז. עד כה הנוהג הזה הצדיק את עצמו והצליח. גם בישובים שיש בהם ויכוחים ומחלוקות חברתיות, עדתיות ופוליטיות, הצלחנו להביא לכך שבהנהלת המרכז משתתפים נציגי כל שכבות הציבור וכל הגוונים הפוליטיים והחברתיים. הנוהג היה שראש הרשות המקומית הוא בדרך כלל יו"ר החברה המקומית, והיות ואנחנו לא מתערבים בבחירות של הרשות המקומית, מי שנבחר להיות ראש הרשות המקומית הוא יו"ר ההנהלה.

שלומי זה ישוב שיש בו מחלוקות פנימיות רבות וחינוכי שלטון. התחילה שם מחלוקת קשה בין הנהלת המועצה המקומית לבין האופוזיציה, בין מפלגת העבודה והמפד"ל. (אגב, גם איש מפלגת העבודה חובש כיפה).

בגלל היריבות בין האופוזיציה לבין הנהלת המועצה המקומית, פעולת המתנ"ס עמדה להיות משותקת. הנושא עמד לדיון. מר חזן הופיע בפני הנהלה מצומצמת של החברה ואמר שהנהלת המועצה החליטה ברוב קולות להקים אגודה ולהתחיל לנהל אותה, ודורשים מאתנו להפעיל את החברה.

הענין עלה בישיבת מועצת המנהלים של החברה לפני שבועיים. ואמנם על דעת כל הנוכחים באותו דיון, ביניהם מר קוברסקי, מר אלדרוטי ועוד, בתקבלה ההחלטה שהודענו עליה לראש המועצה המקומית שלומי.

המבנה עדיין לא קיים, הבנין עומד בתהליך בניה. בנייתו תסתיים תוך 8-12 חודשים. בדרך כלל איננו מפעילים את המתנ"ס לפני שהבנין קיים. כשהבנין נגמר, מקימים את הנהלת האגודה, והיא מפעילה את המתנ"ס. למרות זאת, בגלל המצב המיוחד של שלומי, החלטנו להחיש את הקמת הבנין, לא להקים את הנהלת האגודה עדיין, ובינתיים להטיל על צוות הקמה שיהיה מורכב מנציגי היחידות הרלבנטיות במשרד החינוך והתרבות - תרבות, נוער, ספורט, תרבות תורנית - לעסוק בהכנות לקראת הפעלת המתנ"ס ולהתחיל בפעילויות במסגרת מיתקנים קיימים, בתי-ספר, מועדונים וכיו"ב.

עכשיו לא קיים כלום, ועל כך אנחנו

מוכים משני הצדדים.

חברי הכנסת רזיאל-נאור ואליעד שאלו על פרטי הנשיא. שר החינוך והתרבות, הממונה לפי החלטת הממשלה על ביצוע הפרס, ממנה את חברי ועדת השופטים. על פי בקשת הנשיא אחד מהשופטים הוא נציג אגודת הסופרים.

שתי הועדות שנתמנו השנה היו מורכבות כדלהלן: ועדה למחזאי ישראלי - פרופ' אריה זקס, ראש הפקולטה לאמנויות באוניברסיטה העברית; א.ב.יפה, נציג אגודת הסופרים; מ. קוהנסקי, מבקר תיאטרון, מחבר הספר "התיאטרון הישראלי".

הועדה לסופרים עולים: א. יעוז-קסט, נציג אגודת הסופרים; גב' ז. כהנוב, סופרת ומבקרת ספרות; א. קובנר, משורר.

הועדות ממליצות בפני שר החינוך והתרבות על מתן הפרס והוא מאשר.

משרד החינוך והתרבות מבצע את המלצות ועדות המומחים בנאמנות ולפי העקרון שאין להתערב מטעם הממשלה בחיי התרבות במדינה.

הפרס למר חנוך לויין ניתן על ההצגה "חפץ", וההמלצה על כך נתקבלה בוועדה פה אחד.

א. רזיאל-באור: כאשר הגשתי את השאילתה על דבר הפרס, שאלתי גם אם הובא בחשבון מה שנאמר בשמו של נשיא המדינה, שאפשר להגדיר את זה כמורת רוח. הוא הביע צער על כך. מכל מקום לשכת הנשיא לא הכחישה את הדברים שפורסמו. האם הדבר הזה הובא בחשבון בשעה שחילקו את הפרס? כי אני מניחה שהנשיא היה פחות מופתע מהציבור, הוא ודאי ידע זמן מה לפני הטכס מי יקבל את הפרס, ואז אמר מה שאמר. האם לא מצאו לנכון להביא את זה בחשבון?

מר פלד ישיב על כך בישיבה הבאה. היו"ר א. כץ:

הארכת חוק לימוד חובה על גילאי 15 (כיתות י') בשנת תשל"ד.

היו"ר א. כץ: כידוע, לפי החוק קיימת חובת התייעצות עם חברי ועדת החינוך והתרבות בקשר לביצוע הארכת חוק לימוד חובה על גילאי 15 (כיתות י'). אני מניח שנציגי משרד החינוך אינם רוצים רק למלא את החובה הפורמלית של התייעצות, אלא לשטח לפנינו את כל הנושא. נשמע את דברי מר שמואלי.

א. שמואלי: במזל טוב אנחנו ניגשים להחיל את חוק לימוד חובה על תלמידי כיתות י' בחלק ממוסדות החינוך של המדינה. אני מוכרח להודות שהפעם אנחנו יותר מנוסחים, משום שבארבע השנים האחרונות החלנו את החוק על תלמידי כיתות ט'. כזכור לחברי הכנסת עשינו זאת גם אז, כפי שאנחנו עושים את הדבר היום, בהדרגה. תחילה החלנו את החוק על ישובים שקל להחיל עליהם, מסיבות שאפרט אותן, ואחר כך התקדמנו בכל שנה בהתאם לתכנית שהבאנו אז לפני חברי הכנסת.

בהחלט חוק לימוד חובה על כיתות ט' פתחנו בישובים נזקקים והתקדמנו בתכנית עד להחלת החוק בישובים מנוססים הרבה יותר, עד להשלמתה.

בשנת הלימודים תשל"ד יוחל החוק על נערים ונערות בגיל 15 בישובים שרשימתם הונחה על שולחן ועדת החינוך. אנחנו נחיל את החוק על כל תלמיד ותלמידה שביום א' בשנת תשל"ד, 26.12.1973, טרם מלאו להם 16 שנה.

הרשימה שלפניכם כוללת תשע ערים, 41 מועצות מקומיות, 47 מועצות אזוריות ו-20 ישובי מיעוטים. סך הכל 508 ישובים.

אנחנו מניחים שבנוסף על התלמידים שבלאו הכי היו מגיעים לכיתות י' מכוח האינרציה הרגילה המצויה בארץ, יתווספו למערכת החינוך עוד כ-4,000 תלמידים בשנת תשל"ד, תלמידים שבנסיבות אחרות, ללא החלת החוק, לא היו ממשיכים לימודיהם בכיתה י'.

כאמור ערכנו את רשימת הישובים על פי קריטריונים של מצב כלכלי של הישובים, למעט ירושלים הבירה, משום שכאשר הוחל החוק על תלמידי כיתות ט', הוחלט שירושלים תהיה הראשונה בביצוע החוק, בלא קשר למצבם הכלכלי של תלמידיה בכיתות ט' אז, ובכיתות י' היום.

ברשימת הערים הכנסנו ערים שתלמידיהן משוחררים מתשלום שכר לימוד בלאו הכי, וכן ישובים שמצבם הכלכלי קשה ושלא תתעוררנה בהם בעיות בניה חמורות. הערים הן: ירושלים, אילת, אשדוד, אשקלון, דימונה, עפולה, צפת, עכו וקרית-גת. הישובים קרית-גת, דימונה, אשדוד ואילת הם ישובים שתלמידיהם בכיתות י' בשנה זו או בשנים קודמות היו משוחררים מתשלום שכר לימוד. לעומתם הישובים אשקלון, עפולה, עכו, צפת, הם ישובים שבהם נוהגת שיטת שכר לימוד מודרג, אם כי לפי הבדיקה שלנו למעלה מ-80% מכלל התלמידים בישובים אלה לומדים ללא תשלום.

לגבי מועצות מקומיות, העקרונות לבחירתן היו: מועצות שבהן התלמידים משוחררים משכר לימוד; ישובים סמוכים הלומדים באותו בית-ספר; ישובים שאינם משוחררים משכר לימוד, אולם מצבם הכלכלי קשה, ואין בעיות בניה מיוחדות.

אשר למועצות אזוריות - לא כללנו את כל הישובים שבתחום מועצה אזורית, כי יש מועצות אזוריות שיש בהן ישובים מבוססים וישובים בלתי מבוססים. בשנה הראשונה אנחנו מכניסים לרשימת הישובים במועצות האזוריות רק את הישובים המוחזקים או ישובים נזקקים.

ועדה בראשותו של מר אביגד, חבר המזכירות הפדגוגית וממונה על החינוך הטכנולוגי, הכינה מצא לכל הבעיות החינוכיות המתלוות להחלת חוק לימוד חובה על גיל מתקדם כזה. מהנסיון למדנו שככל שמתארכת חובת לימוד חובה, בה במידה מתעוררות בעיות חינוכיות קשות יותר. הבעיה של החזקת התלמידים, שבדרך כלל לא נשו להמשיך את לימודיהם מסיבה זו או אחרת, הרבה יותר קשה ברמה של כיתה י'. מסיבה זו הכינה הועדה בראשותו של מר אביגד תכנית לקיומן של מסגרות לימוד שהן שונות במהותן מהמסגרות שבהן נהגו תלמידים ללמוד בבתי-ספר עד היום.

היו"ר א. כץ: מר אביגד ישלים את הרקע להחלטות של המזכירות הפדגוגית.

מר אביגד: שיעור הלמידה בכיתות י' עד עכשיו היה בערך 70%-72%. אם שנתון הוא של 50 אלף פחות או יותר, הרי מדובר כאן בסדר גודל של 15 אלף. מתוך אלה כ-4,000 ייכנסו למסגרת. אם עד עכשיו למדו 36 אלף תלמידים בכיתות י', עכשיו יתווספו 4,000. לאט לאט נצטרך להשלים את זה עד 50 אלף, שזה השנתון הרגיל.

בדיובנים שלנו קבענו קודם כל היכן לומדים התלמידים גילאי 14-15 בכיתות ט'. קיימות כ-8 מסגרות שונות בהן לומדים היום בחינוך העל-יסודי: יש בית-ספר עיוני ארבע-שנתי, ובעבר נשרו ממנו תלמידים אחרי כיתה ט'; יש בית-ספר שש-שנתי שהחטיבה העליונה שלו היא עיונית; יש בתי-ספר מקיפים או רב-בתיביים ארבע-שנתיים, שעדיין לא מוצמדת להם חטיבת ביניים, אבל בחינוך העל-יסודי יש בתיביים שונים, לפחות שניים; אחר כך יש בית-ספר מקיף שש-שנתי, שבחטיבה העליונה יש בתיביים שונים. יש מערכת של בתי-ספר מקצועיים ארבע-שנתיים, ט'-יב'. יש מספר מצומצם של בתי-ספר שש-שנתיים, שהחטיבה העליונה היא מקצועית בלבד או חקלאית בלבד. מלבד אלה יש לנו שטפר מסגרות שבהן לומדים תלמידים שסיימו ח' כיתות בעבר ובכנסו כבר למסגרות ברמה נמוכה, כמו מרכזי בוער המשותפים לעליית הנוער ולמשרד החינוך, מרכזי הכוון - מוסדות שהוקמו על-ידי משרד החינוך ומנוהלים על-ידי רשתות שונות; יש גם בית-הספר התעשייתי המוחזק על-ידי משרד העבודה ונמצא בפיקוח מתואם עם משרד החינוך. הכרנו במסגרת הזאת, למרות שהיקפה אינו גדול. בסך הכל לומדים כ-1,500 תלמידים בכל 19 בתי-הספר התעשייתיים. חלק מהם הוכר על-ידינו, וקיים פיקוח מתואם בין משרד העבודה ומשרד החינוך. המסיימים מקבלים תעודות גמר משותפות של משרדי העבודה והחינוך. יש גם מסגרת של החינוך המיוחד, בהן ממשיכים תלמידים אחרי כיתה ח', שעד כה קראו לזה ח'ב, כלומר הארכת הלימודים של כיתה ח' בשנה נוספת. השנה התחלנו לסמן אותן ככיתות ט' של חינוך מיוחד.

כדי לקלוט את התלמידים האלה שלמדו בכיתה ט' ויכולים להמשיך בכיתה י' (מדובר על סוג תלמידים שעד כה לא המשיכו אחרי כיתה ט' - יצרנו ברוב המסגרות שהזכרתי, כלומר בבתי-הספר המקצועיים, במרכזי בוער, בבתי-ספר תעשייתיים, בחינוך מיוחד, תכניות לימודים המותאמות לתלמיד שלמד בכיתה ט', וממשיך או באותו בית-ספר או עובר לבית-ספר אחר, המסוגל לקלוט אותו.

יש להוסיף שבתוקף החוק יכול תלמיד בגיל 15-16 לקבל פטור ולעבור למסגרת של חניכות, לפי חוק החניכות, תשי"ג. גם באנו בדברים עם משרד העבודה, וסוכם על תכנית לימודים מוסכמת שתאפשר לנו לתת פטור למצוינים תלמידים, והם ימשיכו את לימודיהם שיוכרו כלימודי חובה, בהם הם מפלאים את החובה במסגרת החניכות.

יש בעיה אחת, והיא של התלמידים הלומדים בבית-הספר הארבע-שנתי העיוני, או בבית-הספר השש-שנתי שהחטיבה העליונה שלו היא עיונית: מה גורלם של התלמידים שמסיימים כיתה ט' ועליהם להמשיך בכיתה י', והם לא הגיעו לרמת הלימודים הדרושה במסגרת הזאת.

היו לנו דיונים בעניין זה, ויש שתי אפשרויות. הועדה ממליצה שאם תלמיד בסוף כיתה ט' של חטיבת הביניים, המוצמדת לחטיבה העליונה שהיא עיונית בלבד, או תלמיד של בית-ספר ארבע-שנתי עיוני, אין עבורו מסגרת בבית-הספר המסויים - להעביר אותו לאחת המסגרות שמניתי. ויצרנו את תכניות הלימודים שיאפשרו לנו לקלוט את התלמידים האלה. אגב, גם הינם כבר מתקבלים תלמידים שלמדו ט' כיתות בבתי-ספר עיוניים, והם תלמידים ברמה בינונית ולפעמים גם למטה מזה, למסגרות השונות של החינוך המקצועי, לכיתה י', עם השלמות מסוימות.

האפשרות השניה הקיימת - ואנחנו משאירים זאת גם כאפשרות לבתי-הספר - שבית-הספר התיכון העיוני יוכל להקים כיתה מיוחדת בתוך בית-הספר העיוני, עם מערכת לימודים עיונית ברמה נמוכה יותר מאשר הרמה המובילה לבחינות הבגרות. זאת אומרת אנחנו גם ממליצים שבית-ספר הרוצה בכך יוכל להחזיק בין כתליו תלמידים אחרי כיתה ט' ולאפשר להם ללמוד עוד שנה ברמה נמוכה יותר. זאת אפשרות, אבל הועדה שדנה בעניין זה אינה ממליצה על כך. היא אומרת: תלמיד כיתה ט' שנתקבל לבית-ספר כזה והגיע לרמה מסוימת, חבל שיפסיק את לימודיו אחרי כיתה י', מוטב להעביר אותו אחרי כיתה ט' למסגרת של חינוך מקצועי שבה ילמד עד כיתה יב', כולל יב'.

יש כבר בידינו מערכות לימודים ותכניות לימודים לכל האפשרויות שהעליתי בפניכם.

א. שמואלי:
אני רוצה לחזור על המספרים: סך הכל התלמידים, כאשר כיתה י' אינה חובה, עד השנה - היה 11,100. לקראת שנת הלימודים הקרובה אנחנו מקוים להחיל את החוק על 15 אלף תלמידים.

ש. לוי:
כמה תלמידים ילמדו בכיתה י' אחרי ארבע שנים?

א. שמואלי:
50 אלף.

היו"ר א. כץ:
היום יש 15 אלף תלמידים שהחוק אינו חל עליהם. בשנה הבאה יהיו רק 11 אלף שהחוק לא יחול עליהם.

א. פלד:
החלת חוק לימוד חובה על כיתה י' תעמיד אותנו בפני בעיות יותר קשות מאשר היו לגבי כיתה ט'. כי חלק מן האוכלוסיה שעליה יחול החוק, ואינה מבקרת היום בבית-הספר, היא אינה מבקרת משום שיש בה בעיות לפידה חמורות מאד. אני מרשה לעצמי לומר שאין היום כמעט ילד במדינת ישראל שמסוגל ללמוד, ושבעיית תשלום שכר לימוד מעכבת בעדו ללמוד. יכול להיות שיש הורים שמעדיפים לשלוח את בנם לעבודה כדי להביא הכנסה למשפחה. אבל גם בשכבות המצוקה, כשזה נוגע לילד מוכשר, המשפחה עושה מאמץ, הילד הולך לבית-הספר ואינו משלם שכר לימוד.

הבעיה היא שבאוכלוסיה זו יש בעיות לפידה קשות, ומסגרות הלימודים הקיימות היום מתאימות בקושי לקליטת אותם 15 אלף נערים ונערות.

אנחנו יוצאים מתוך הנחה שהחוק חל על כולם במידה שווה. אבל לשר החינוך והתרבות יש זכות מוקנית בחוק לפטור

מחוק לימוד חובה. זאת אומרת גם היום שר החינוך והתרבות משתמש בזכות מתן הפטור באותם מקרים שילד בגיל לימוד חובה עבר את כל המדורים, למד בבית-ספר, נשר, הגיע לכיתת קלט או לכיתת הכוון, אפילו למפתן, ועל דעת כל העוסקים בדבר, מורים, מחנכים, עובדים סוציאליים ופסיכולוגים, לפעמים מגיעים למסקנה שילד מסויים בן 13 או 14, אין מסגרת בית-ספר כלשהי יכולה להחזיק אותו, ולטובתו צריך להעביר אותו למעמד של חניכות, באמר.

מ. ידיד:

כמה ילדים כאלה היו עד עכשיו?

י. שרלין:

בשנה וחצי האחרונות - כ-800. בכל שנה יש כ-700 ילדים כאלה.

א. פלד:

התהליך לקבלת הפטור הוא קשה ביותר, במכוון. צריך להביא עדויות. אין לי כל ספק שהעלאת גיל חובה תחייב הגדלת הפטור. אנחנו צריכים להיות מודעים לכך שמה שיקרה הוא שבתוך שכבה זו של 15 אלף, יהיו כאלה שכל המסגרות לא יתאימו להם, אלא לצאת לעבודה. לכן אני מסב את תשומת לבכם לכך, כי יחד עם זאת תהיו עדים לתופעה שבמקום 800 מקבלי פטור, יהיו אולי 1,150-1,200.

מ. ידיד:

אולי נוכל לקבל לישיבה הבאה רשימה של הפטור לפי גילאים, מי פטור מכיתה א',

ב', ג', וכו'.

י. שרלין:

אין פטור מכיתה א' ואילך.

מ. ידיד:

אדרבה. אז בדע שזה רק מכיתה ז'.

באשר לרשימה שהביא לפנינו מר שמואלי, אינני רוצה לחלוק על הקריטריונים. אבל אני רוצה לשאול מדוע לא לקחו בחשבון אזורים מסויימים בתוך ערים, שבהם הבעיה הזאת חשובה מאד, ויש לחיל את החוק גם עליהם. למשל, אם אי אפשר להחיל את החוק כבר בשנה הבאה על כל תל-אביב, אפשר בהחלט להחילו על חלקים מסויימים של תל-אביב יפו. כך גם בחיפה ובערים אחרות. אני מאד מבקש שמשרד החינוך ייערך להוסיף גם את המקומות הללו בשנת תשל"ד.

ש. לויין:

אני מביע ספק אם אנחנו הפעם צריכים לשמור על ההחלטה שנתקבלה בעבר, שירושלים כולה, בלי להתחשב באזור המגורים או באופי של האוכלוסייה, תיחנה מהנהגת חוק לימוד חובה בכיתה י', ואילו תל-אביב תהיה שוב האחרונה בתור. אני מסופק אם זה מוצדק מטעמים שונים, מטעמים הנוגעים לאוכלוסייה, לענייני האוכלוסייה, גם מטעמים הנוגעים לעניין זה של הארכת חוק לימוד חובה בשנה נוספת.

בעקבות דברי חבר הכנסת ידיד, אני מציע ששכונת התקווה ויפו ייכללו ברשימת המקומות שעליהם יחול החוק בשנה הבאה (מ. ידיד: גם כפר שלם). ואני מוכן להציע איזה אזורים בירושלים יוצאו בשנה הבאה מתחולת החוק הזה.

אני רוצה להסביר מדוע מבחינת עצם הארכת החוק לדעתי זה חשוב. בעצם אינני בא לחדש. אני חושב שמשרד החינוך והתרבות ומערכת החינוך יעמדו עכשיו בפני אחד האתגרים החמורים ביותר. והשאלה תהיה לא רק אם 15 אלף תלמידים אלה ייקלטו בכיתה י', אלא מה תהיה השפעתם על בתי-הספר שבהם ייקלטו. מי שיודע את הפרובלימטיקה הפלווה את העניין הזה בארצות אחרות, ואזכיר במיוחד את אנגליה שמתלבסת בזה, יחוש שאנחנו מקבלים עכשיו על עצמנו אתגר חמור מאד. לא הייתי מציע למשרד החינוך שהנסיון שלו בעניין זה יתרכז בירושלים בלבד. אני מציע שהנסיון ייעשה גם בתל-אביב, גם מבחינת הנסיון עצמו.

שמענו מפי מר אביגד על המסגרות השונות. כל אחת מהן היא פרובלימטית, ואין פתרון בטוח לעניין זה. מכל מקום אינני רואה הצדקה היום שכל ירושלים תיכלל בזה. היום ירושלים היא במצב אחר. זה לא מה שהיה לפני חמש שנים. היא מתפתחת,

בבניית גדלה. אין כל סיבה לדון את תל-אביב כולה להמתנה. בפרט אני מזכיר את שכונת התקווה ויפו, ששם יש בעיות קשות מאד בגיל הנעורים.

אני מציע שהאמצעים המוקדשים לענין זה בירושלים יתחלקו: חלק לירושלים וחלק לתל-אביב.

בין הקריטריונים יש קריטריון שכתוב בו: ערים בהן מצב כלכלי קשה ואשר בהן לא תתעוררנה בעיות בניה חמורות. מה זאת אומרת? האם זו שאלה תקציבית או אחרת? אם זו שאלה תקציבית, אני יכול להבין את זה, אבל אינני מקבל את זה כקריטריון. כי אז אפשר יהיה לומר שגם כאן מתאשר הכלל שמפני שאין אמצעים, שם צריך לשלם בעד כיתה י'. אני מבקש הבהרה בענין זה.

א. ורדיגר:

גם אני מתפלא מאד על החלוקה הזאת. גם לי לא מובנת הנקודה של בעיות בניה. אומרים למשל שברמת-גן ובמקומות אחרים אין שטחי בניה לבתי-ספר. או שיש בעיה תקציבית. אם זו בעיה תקציבית, אז מצד אחד אנחנו קובעים שישוב מסויים, בגלל האוכלוסיה הדלה בו, יש להחיל עליו את החוק הזה, ומצד שני אומרים שאין לנו כסף לבנות.

כתושב תל-אביב סיירתי בשנה האחרונה בשכונותיה. ראשי משרד החינוך בודאי יודעים מה המצב שם, בסלמה ובמקומות אחרים בפרברים. אינני מבין איך אפשר להוציא את תל-אביב כולה מהרשימה הזאת? לעומת זאת אנחנו יודעים מה המצב בירושלים ובחיפה. בחיפה יש שכונות דלות מאד. אם האמצעים הכספיים דלים, יש לגשת לבעיה זו בשיטה אחרת.

מה דינם של התלמידים שלומדים בפנימיות? ישנן פנימיות שבהן לומדים נערים ונערות ממקומות שונים בארץ, ערים ועיירות. איך הם ייכנסו למסגרת זו וכיצד יהנו ממנה? מה יהיו הקריטריונים? האם אותם קריטריונים חלים גם על הפנימיות?

נמסר כאן על מספר הנפלטים מכיתות ז'-ח', ועכשיו יש להניח שהמספר יהיה גדול יותר. האם לא נבדקה שיטה? אם מדובר על ילדים שאינם יכולים לקלוט את תכנית הלימודים המקובלת, הם עוברים שלבים שונים עד שהם נפלטים, ומי יודע לאן הם הולכים. האם אין אפשרות או מחשבה להקים מסגרת לימודית מסויימת לאותם ילדים אשר אינם יכולים לקלוט את החומר? כאן באמת נעמוד בפני בעיה בכיתה י', שהיא יותר קשה, ויהיו ילדים שלא יוכלו לקלוט את החומר. ואז אנחנו כאילו במו ידינו דוחפים אותם החוצה, לרחוב, לעבודה. אולי יש צורך לארגן את הילדים האלה בצורה כלשהי, ולהכניס אותם למסגרת לימודית יותר קלה, בלי תעודות כפי שמקובל, אבל שהם בכל זאת יישארו במסגרת חינוכית כלשהי.

בזמנו, כאשר הוחלט על הרפורמה בחינוך, בד בבד הוחלט על הארכת חוק לימוד חובה לכיתות ט' ו-י' בשלבים מסויימים. לא דובר על שלבים כפי שמחלקים את זה עכשיו. דובר אז על שנתונים בכללותם. מהו הפיגור לעומת ההחלטה הראשונה שהיתה אז?

א. פלד:

זה הועבר משלוש שנים לארבע. בכיתה ט' הארכנו את החלת החוק משלוש לארבע.

שנים, וסיימנו.

נדמה לי שלפי המצב עכשיו, לא נגיע גם לפי התיקון למה שהובטח לנו.

א. ורדיגר:

אני מצטרפת להצעתו של חבר הכנסת ידיד, ואין צורך להרבות בדברים עד כמה שכונות ופרברים מסויימים זקוקים לטיפול דחוף ומהיר ביותר, כמו שכונת התקווה, כפר שלם, ויפו כמובן. נכון שגם בחיפה יש שכונות קשות מאד, ובטרם תתחולל הרעה צריך להקדים איזה מעשה.

א. רוזיאל-נאור:

אני רוצה לשאול מה הן ההכנות המעשיות לביצוע החוק. בזמנו, כשדובר על החלת החוק על כיתות ט', וגם כשמדברים

על הרפורמה, תמיד טוענים שאיננו יכולים לבצע משום שחסרים מבנים, מורים, התכנית עוד לא ברורה וספרי הלימוד עדיין לא מותאמים. מה המצב עכשיו? האם משרד החינוך הספיק, במשך השנתיים שדחה את ביצוע החלטת החוק, לעשות הכנות מעשיות לצורך זה, ומה הן? היכן נמצאות המסגרות המגוונות שמנה מר אביגד, והן באמת מאלפות מבחינת התמונה הכוללת? האם יש התאמה בין רשימת המקומות שבהם יוחל החוק בשנה הבאה ובין המסגרות הללו?

אני רוצה לדעת מה הן סיבות הנשירה של תלמידים מכיתות ט' בשנים קודמות, אפילו ח' ו-ז', ומה המסקנות לגבי הרחבת המסגרת לכיתות י'. אם ברור לנו עכשיו שילדים נושרים מכיתה ט' מפני שהם זקוקים להרבה מאד אמצעי עזר ועידוד של המשפחה, ואלה אינם - מה תהיה המסקנה לגבי כיתה י'? ודאי תהיה נשירה יותר חזקה. האם משרד החינוך הספיק לעבוד את החומר הזה ולהסיק ממנו מסקנות?

אני חושבת שאנחנו מוכרחים להגיע לאיזון טובסידיה לחינוך, כמו שיש טובסידיה למצרכי חקלאות ומזון. לא די שיש חוק שמחייב את הילד ללכת לבית-ספר, ולא די שהמשפחה מתאמצת ושולחת אותו. המשפחה ששולחת אותו לבית-ספר מוותרת על הכנסה מסויימת שיכולה היתה להיות לה אילו הילד בן ה-15 היה יוצא לעבודה. משפחה כזאת צריכה לקבל פיצוי. אינני אומר שצריך בכל חודש לשלוח לה צ'ק. אבל צריך ליצור איזון טובסידיה ללימודים, להוצאות עבור ספרים ומכשירי-לימוד, ביגוד והסעה, והתלמידים צריכים לקבל את זה, כדי שלא יהיה מצב כזה שלימודיו של הילד יהיו מלווים בסבל שנובע משינוי מעמדו במשפחה, שתטען כלפיו שלא די שהוא איננו מביא הכנסה הביתה, אלא עוד צריכים להוציא בשבילו. כל זמן שלא ישתנה היחס של המשפחה ללימודים וללומדים, נעמוד תמיד בפני אותו פייגור ופער. ילד שיושב בבית-ספר ויודע שהאב כועס עליו, הדבר מציק לו והוא אינו לומד.

גם אני איננה מבינה את ההגדרה הזאת, ערים בהן מצב כלכלי קשה ואשר בהן לא תתעוררנה בעיות בניה חמורות. הרי הדברים תלויים זה בזה: מקומות שבהן מצב כלכלי קשה, מתעוררות כל מיני בעיות חמורות. עירייה או מועצה מקומית שמצבה תקין, מסוגלת לקחת הלוואה ולבצע את זה. אבל אם זה ישוב שמצבו קשה, מבחינת האוכלוסיה ורמתה, מקום שהאוכלוסיה בו לא בגרה לשאת בהוצאות הנובעות מעצם היות המקום עירייה או מועצה - שם המצב יהיה יותר קשה, שם לא יוכלו לבנות את הבנינים, ושם יצטברו האלמנטים הקשים האלה. אני חושבת שצריך היה למצוא איזה מקור או קרן להקל קודם כל על מקומות אלה שמצבם קשה.

היו"ר א. כץ: הקליטה השולית היא הקשה ביותר, כלומר התלמידים השוליים שלא נקלטו עד כה. בשנה הקרובה מדובר ב-4,000 ילדים. נצטבר נסיון מסויים במקומות שקלטו לגבי אופי התלמידים השוליים שנקלטים. להלכה הם יכולים להיות מופנים לכל אחד מהמסלולים והנתיבים שהוזכרו. אבל המציאות היא לא תמיד כזאת. מה הנסיון שהצטבר לגבי המקומות בהם ייקלטו אותם 4,000 הנוספים? באיזה סקטור של המערכת הם ימשיכו בתוקף החוק? בסקטורים אלה נצטרך להשקיע פי כמה יותר, מסיבות מובנות, ואופי ההשקעה הוא לא רק בהכנת תכניות לימודים מיוחדות, אלא בעיקר בקליטה אחרת.

אני יודע שכירושלים קיימת הבעיה של עובדים סוציאליים בבתי-ספר כאלה, לאיזה תכניות לימודים מיוחדות אתם נערכים?

כשמדברים על ירושלים, זה כולל גם את ירושלים המזרחית. מה המצב למעשה שם בקליטת תלמידים בכיתות ט' עד כה, ומה הסיכויים לגבי אחוז הקליטה בכיתות י'?

הוצע פה לחלק את האמצעים בין ירושלים ותל-אביב. בזמנו החלטנו שירושלים תיכלל כולה, כמשהו יותר סמלי. אינני בטוח אם הגיע הזמן לנטוש את הנימוק הזה. ירושלים איננה כמו כל עיר אחרת בישראל.

אני התנגדתי לזה אז.

נ. אליעד:

א. כץ:

אני מצטער שאנשי משרד החינוך שינו ברגע האחרון את המסמך. לפני כחודשיים קיבלנו מהמשרד רשימה אחרת, ובה נאמר גם מה יהיה בשנים תשל"ה, תשל"ו ותשל"ז, כפוף להערה שיתכנו שינויים. היום הונחה לפנינו רשימה רק לגבי שנת תשל"ד, ולגבי מועצות אזוריות - גם תשל"ה. מדוע למשל החלפתם את רמלה בקרית-גת? מה היו השיקולים שלכם? אינני מבין מדוע מקומות שהם באמת עקבי אכילס שלנו, כמו שירת הכרמל ויהוד, שכל אחד מכיר אותם מנסיונו האישי, החוק לא יחול עליהם בתשל"ד, ואילו מקומות אחרים ייכללו. מבחינה כספית מצבה של שירת הכרמל קשה יותר משל יסוד המעלה. אינני מציע להוציא אף מקום. אני מציע להוסיף.

א. פלד:

אנחנו עובדים באיזו שהיא מסגרת תקציבית.

א. כץ:

אולי אפשר קצת להדק את החגורה. ואם צריך להחליף מקומות - בחליף.

מה המשמעות התקציבית של הכללת כפר

שלם, שכונת התקווה ויפו בשנת תשל"ד?

מה המשמעות התקציבית של כל החוק הזה

בתשל"ד, כפוף לעובדה שברוב המקומות האלה למדו בשכר לימוד מדורג.

ייתכן שאנחנו נעשה מאמץ ונמליץ אולי

להקדים את המקומות הללו על חשבון תקציב בוסף, זה ודאי טוב, או אפילו על חשבון סעיפים תקציביים אחרים. כמה זה עולה? כולנו מכירים את הריכוזים הגדולים של שכונת התקווה ויפו, בגלל עצמתם הכמותית, המספרית. אבל אל נשכח שבהרבה ערי שדה אחרות יש שכונות תקווה קטנות. למשל, על פתח תקווה החוק יחול בעוד שלוש שנים. שם יש שכונת מחנה יהודה ושכונת עמישב שמצבן לא יותר טוב משל שכונות ביפו. בטבריה ודאי, וברחובות גם כן. שכונת התקווה זה סמל של שדרה שלמה של שכונות שהן פחות או יותר בעותו מעמד.

אם נקבל עקרונית החלטה זו ונמליץ

עליה, היא מחייבת היערכות בנושא זה.

נ. אליעד:

אני מאד שבע רצון מהתהליך ורוצה לשבח אתכם על העבודה הגדולה.

בעבר שמענו כאן שמבחינה אדמיניסטרטיבית

אינכם יכולים לעשות חלוקה בין שכונות. עד כמה שאני זוכר ביקשנו אז שתעשו מאמץ, מתוך הנסיון שיצטבר. אז דובר על כיתה ט', והיה יסוד בנימוק הזה. מתחילים להחיל דבר חדש, לא קטן, וודאי ייתקל בקשיים. הסברנו אז את דעתנו שזה קצת צורם. אמנם בכל מקום יש שכונת תקווה קטנה, אבל אי אפשר להתעלם מהיחסיות. שכונת התקווה, כפר שלם, יפו, אלה מוקדים מסוכנים מבחינה חינוכית, ואי אפשר להשוות את זה לרחובות או לפתח-תקווה. לדעתי יש דברים שאתם צריכים ליטול על עצמכם את הגטל לגביהם. הוא כבד, אבל זה חיוני ביותר. כשאנשים מכפר שלם או יפו ישמעו שבשכונת רחביה בירושלים יש חינוך חינם ושם לא, ההסבר הנאה ביותר לא יתקבל על דעתם. אני חושב שזה מחייב את אנשי משרד החינוך למאמץ מיוחד כדי לבדוק זאת. אני יודע שזה קשה. איך יוכלו בתל-אביב לקבוע שבשכונת התקווה יהיה חינוך חינם לכל ילד, ואילו בשכונת שפירא או בדרום תל-אביב יגידו שצריכים לשלם?

מ. ידיד:

ישנו הקריטריון של שכר לימוד מדורג. הוא משחרר כמעט את כולם.

נ. אליעד:

ערך היא היום עיר מסודרת. ייתכן שתאמרו לי ששם בלאו הכי מכסים את זה, ומכניסים אותה לתפארת המליצה, ושלמעשה זה קיים שם כבר לפני ביצוע חוק לימוד חובה.

אני מבקש מאד שתלמדו את הבעיה, וייתכן

שתוכלו לפתור אותה בדרך של שכר לימוד מדורג. אולי שם תתנו הנחות יותר גדולות.

מה לגבי טבריה? היא בודאי עיר עניה למדי, ובמיוחד השיכון למעלה, זה מקום איום. אני חושב שזה קודם אפילו לשכונת התקווה. אני מבקש שתעשו מאמץ מיוחד כדי שנושא זה ייבדק.

מדובר פה בקליטת שוליים, בקליטה של ילדים שאחרת לא היו לומדים בכיתה י'. כי ילדים שמסוגלים ללמוד, לומדים. השאלה היא האם נעשה מאמץ רציני כדי להקיף את המכסימום האפשרי, האם באמת נעשית עבודת חריש עמוקה כדי להקיף מכסימום ילדים בני 15-16.

נתקלתי בילד ביהוד שכנראה לא הצליח כל כך בבית-ספר עיוני, ופתאום העבירו אותו לבית-ספר למלאכה. הילד אומר: אני יכול לעשות מאמץ ללמוד, על-ידי שעורי עזר ועזרה אחרת. זו בעיה שתובעת מחשבה ומאמץ לפתור אותה, כי אחרת הוא ינזר מבית-הספר.

ב. שחור: אינני יודע למה לא להצמיד את זה למצב ההורים. במקום שאפשר לשחרר את כולם, משחררים את כולם. אבל אם זה בלתי אפשרי, צריך להצמיד את זה למצב ההורים.

ז. הרמן: אני מצטרפת לאלה שחושבים שצריך בהחלט לתת עדיפות לפרברי הערים הגדולות. כל המחקרים היום מוכיחים שמוקד הבעיה החברתית הוא בערים הגדולות ולא בעיירות הפיתוח.

אני רוצה להצטרף לדבריה של חברת הכנסת רזיאל-נאור. בלי כל ספק יצטרכו להגדיל את הקרן הזאת של משרד הסעד, אם כי תמיד חשבתי שזאת צריכה להיות קרן במשרד החינוך, לספרי לימוד וביגוד. זה נושא קשה ביותר, ואי אפשר לשפל בו כנושא שולי. הוא חשוב ביותר מבחינה פסיכולוגית ומבחינת הכבוד העצמי של אלה שממשיכים.

יש בעיה של הכנת ההורים להסכים ולהבין את הצורך שבהמשך הלימודים של ילדיהם. באיזו מידה הובטח ייעוץ בבתי-הספר, ובאיזו מידה דואגים לכיכוס אסיפות הורים לשם הסבר?

ילדים בני 15 ו-16 עוזבים את בית-הספר ונכנסים לשוק העבודה. מי עוזר להם למצוא תעסוקה מתאימה? אני חושבת שצריכים להתחיל מיד לדאוג לייעוץ לקראת זה בבית-הספר, צריכים לדאוג להכוונה במציאת תעסוקה מתאימה. זה ידרוש עבודה משותפת עם משרד העבודה.

קצת הופתעתי לראות שבין הקריטריונים אין קריטריון של בית-ספר שיכול לעמוד בזה מבחינה פדגוגית. ישנם בתי-ספר שבהם המנהלים, המורים ורמת ההוראה אינם בסדר. אם דורשים דוקא מבתי-ספר מסוג זה לקבל על עצמם את המשימה הנוספת הזאת, מוטב לא לעשות זאת, כי זה יגרום לבעיות רבות.

א. רזיאל-נאור: אני רוצה להעיר הערה בשולי דבריו של חבר הכנסת אליעד. בית-הספר המקיף נוצר כדי שאפשר יהיה להעביר תלמידים ממגמה למגמה. אבל צריך לדאוג לכך שהעברה הזאת לא תישא אופי של עונש. אם ילד לא התאים למגמה העיונית, ומסתבר מכל הבחינות שבמגמה המעשית הוא יצליח ביותר, צריך להביא אותו לידי הבנה ולידי רצון לעבור למגמה האחרת, ולא לראות בזה עונש או הורדה. זה תלוי באוירה החינוכית של בית-הספר. התלמידים צריכים להכיר את בית-הספר, לסייר בחדרי המלאכה למיניהם ולדעת את היתרונות שנותן חינוך מקצועי, חקלאי וכו'. ואז לא יהיה מקרה כזה שילד שצריך לעבור למגמה אחרת ינשור מבית-הספר, כי הוא נעלב.

ג. אליעד: במקרה המסויים הזה הצרה היא שהנא איננו מתאים גם למגמה המעשית, אבל

שם הוא פחות יפריע.

א. רזיאל-נאור: במסגרות הנוספות שהצביע עליהן מר אביגד יש מקום גם לכאלה.

14.2.1973 - א. שמואלי

א. שמואלי:
הבאנו בפניכם היום את רשימת הישובים, ואת הבעיות המתעוררות בעקבות החלת החוק. ככל שנקדים לקבל את אישורכם לרשימה המוצעת, בה במידה יהיה לנו זמן להתכונן לקראת שנת הלימודים הקרובה. לכן חשוב לי לאשר את הישובים שנראה לכם שאפשר לאשרם היום, ואם יש שנים-שלושה מקומות שהדעות עליהם חלוקות, אפשר אולי לדון עליהם בפעם הבאה.

היו"ר א. כץ:
נשאלו פה הרבה שאלות לגבי תכנים ומגמות, שהן טובות ויפות גם לשנים הבאות.

אני מציע שנתייחס לשתי שאלות שקשורות בגיאוגרפיה. היתה שאלה אחת עיקרית, זה הנושא של הפרברים, והיתה משאלה להוסיף לרשימה עוד שנים-שלושה מקומות.

א. שמואלי:
לגבי ירושלים - אני רוצה להזכיר לחברים שהכנסנו את ירושלים כמעט בהצעה חגיגית של ועדת החינוך, וכך נהגנו גם השנה, כי ראינו בזה הנחיה מכוונת של הועדה. אם הועדה רוצה לשנות בענין זה, אני מודיע שאנחנו לא קשורים עם העירייה, אנחנו יכולים לעשות מה שהועדה תמצא לנכון. ראינו כמושכל ראשון בהחלת החוק בשנה הבאה שירושלים תהיה הראשונה ברשימה.

א. רזיאל-נאור: יש החלטה והיא קיימת.

א. ורדיגר:
אני מציע להשאיר את ירושלים כפי שהיא. אבל אם יש קשיים תקציביים, אני מציע רביזיה על ההחלטה.

א. פלד:
אני רוצה להציע לוועדה, בלי קשר להתחייבותנו לענות על כל השאלות היסודיות שעלו כאן, את ההצעה הבאה:

(א) אנחנו לפחות מקבלים בברכה את ההחלטה ההיא על ירושלים, ולא מבקשים לשנותה. אם יש בעיה תקציבית, נבדוק באיזו מידה אפשר להוסיף לרשימה את שכונת התקוה, כפר שלם ויפו. אם יתברר לנו שאי אפשר להוסיף אותם, נבדוק ונביא בפעם הבאה אולי הצעה לשינוי, פרט לירושלים.

(ב) נבדוק בכלל באיזו מידה ניתן מבחינה ארגונית וחברתית לבצע הפרדה של עיר כמו תל-אביב, ונביא זאת לישיבה הבאה.

אני מבקש לאשר את הרשימה כמו שהיא, כפוף לשני השינויים האפשריים.

אנחנו מקבלים את ההצעה לכלול ברשימה את טירת הכרמל וטבריה. אשר ליהוד - מצבה היום איננו מה שהיא. היא לא עומדת בקטיגוריה של טירת הכרמל, אפילו לא של שכונות בטבריה

היו"ר א. כץ:
ובכן אנחנו מאשרים את הרשימה כפי שהוצעה. כפוף לכך אנחנו מטילים על משרד החינוך לבדוק את האפשרות של הכללת שכונות דרום תל-אביב, שכונת התקוה, כפר שלם ויפו, (א. פלד: מבחינה כספית וארגונית). כמו כן מאשרים את הכללת טירת הכרמל וטבריה ברשימה.

א. רזיאל-נאור: מה זה יקנעם עילית?

א. פלד:
יש יקנעם עילית ויקנעם המושבה. אלו שתי רשויות נפרדות. את יקנעם המושבה לא הכנסנו לרשימה.

היו"ר א. כץ: אני מודה לכם. הישיבה נעולה.

(הישיבה נסתיימה בשעה 10.45).